

Anton Rákay

EŠTE SA STRETNEME

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

Anton Rákay

Ešte sa stretneme

Copyright © Anton Rákay 2011

© Vydavateľstvo Spolku slovenských
spisovateľov, spol. s r. o., Bratislava

e-mail: vsst@stonline.sk

<http://www.vsst.sk>

Anton Rákay Ešte sa stretneme
Zodpovedná redaktorka Alica Klobučníková
Obálku navrhla Hana Fašungová
Sadzba Hana Fašungová, fasungova@gmail.com
Tlač POLYGRAFICKÉ CENTRUM,
www.polygrafcentrum.sk

Prvé vydanie Printed in Slovakia

ISBN 978-80-8061-468-3

SÚ HROBY, KTORÉ NIKDY NEZARASTÚ TRÁVOU

O Č I

Posledné výhybky, škripanie bŕzd a cvengot nárazníkov, vlak spomaľuje pred konečnou stanicou a všetko zostáva ďaleko za mnou. Po včerajšej maturitnej rozlúčke na jazyku chuť lacného vína a sladká slina čerešňových dievčenských úst, z ktorých som pil až do rána – na rozlúčku, pretože na vláčik študentských lások už nemám spiatočný lístok.

Fučanie pary a tíchnuce kvílenie kovu, za oknami vagóna namiesto stanice drevené skladištia páchnuce térom. A tam čaká tato. Sám, akýsi opustený, zachmúrený, ostarnutý, preboha, doma sa muselo čosi stať! Náhlivo vystupujem a obzerám sa po špinavom štrku koľajiska.

Na peróne stanice nezvyčajný stisk čudných cestujúcich, okolo nich hustý naježený plot chlapov v čiernom – všetko je na nich čierne – čižmy, košele, čiapky s brmbolcom, iba na rukávoch im jasne svieti kresťanský dvojkríž. V rukách pušky, na nikoho nemieria, netreba; zástup zhrčený v pritesnej obruči uniforiem ako dobytok, označovaný žltými hviezdami, odvážaný na bitúnok, sa nevzpiera. Kufre, škatule, tašky, plecniaky – a na rukách deti, vydesene sa túliace k rodičom. Nikto sa nenáhli, nepredbieha kvôli miestu pri okne, vlak nezmeškajú, veď iba na nich tu čaká osem otlčených nákladných vagónov. Na konci pripojený vozeň prvej triedy, vpredu odfukuje tmavá lokomotíva, doširoka rozčapená na koľajniciach, gáni na každého a zlostne odfukuje čierny hustý, mastný, nízko sa stelúci smradľavý dym, akoby pod kotol prikkladali staré handry.

Tato si náhlivo pripaľuje bohviekoľkú Detvu, akoby chcel jej dymom prehľušiť ten odporný smrad. Nepozerá mi do tváre, nevypytuje sa: „Tak ako, chlapče? Vravíš, vyznamenaný – s čistými jednotkami?“ Bez slova ma objíma tak mocne, že sotva dýcham, ponad jeho plece pozerám do kaleidoskopu tváří na peróne, už takmer neznámych; za tých osem

rokov, čo som bol z domu, ich kontúry sú akoby na neostrej fotografii. Susedia, podaktorí tatovi kamaráti a rovesníci – jeho i moji.

Spomedzi nich sa znezdružiny vynára bolestne známa blízka tvár, s ktorou ma sľub spojil na večné časy, tvár mojej mladučkej žienky Judyty! Božemôj, ako len skrásnela, očami blúdím po jej postave hybkej ako prútik, mladé prsia napínajú tesnú blúzku, na nej ako slnečnica žiari hviezda. V krásnej mladej tvári, stuhnutej ako sadrová maska, horia iba elektródy jej očí. Obrovské, tmavé ako bezodné pleso, zúfalé a vydešené sa neodvracajú od mojej tváre, akoby z nej snímali odtlačok a nemo sa ma neveriacky pýtajú: „Prečo? Prečo ty stojíš na druhej strane plota a nepomôžeš?“

Závan vetra vnáša čierny páchnuci dym do očí, štípu ma, privieram ich a vraciam sa o toľké roky spiatky.

Mám iba päť rokov, Dituška, čiernooká vrtká trnka Juditka Spitzerová od susedov má čosi vyše štyroch; v rozvírenom detskom krdli na záhumní cilingá strieborný spiežovček jej smiechu. Eniky – beniky – kliky – bé, naháňačky za loptou, švihadlá, bicykle, trojkolky, kočiariky s načačkanými bábikami – a vždy uprostred čiernovlasá Dituška, tu fľochne po mne mandľovým očkom, tam vyplazí ružový jazýček.

Spoza plota na ňu volá sivovlasá babička: „Dituška, domov, obedovať! Počuješ? Ditka?“ Strúham jej mrkvičku, Ditka, Ditka, pokakaná ritka! A už ma šklbe za vlasy, ako divá mačka škriabe do tváre, kúše ma, šklbe tričko: „Počkaj, Dodo Kačala, budem žalovať tvojej mame, ty... ty... škaredý gój!“

Zamrazilo ma to slovo, ktorému som nerozumel; prosím, keby povedala somár, alebo chumaj ... ale gój? Je to čosi také hnusné, že si to netrúfal vysloviť ani tato ,keď mu minule padlo kladivo na holý palec nohy... ale tomu kladivu veru do gójov nevynadal!

Utekám domov, mama si ma pridfža za ucho, zúbky tej divej mačky nemôže nezbadat': „Preboha, zase si sa bil? S Juditkou od Spitzerov? Preboha, s dievčaťom? Nehanbíš sa, veď je taká maličká!“

„Keď mi vynadala... a škaredo... že som... oné... gój!“

„Ty hlupáčik. ved' ti iba povedala, že si škaredý kresťan. A celkom právom, lebo iba taký sa môže biť so štvorročným dievčatkom! Je to hriech – a rovno pred očami Všemohúceho, tvojho i Dituškinho!“ Pretože Boh je len jeden, aj keď ho každý vidí svojimi očami; inými ja a inými babička Spitzerová, no On nás všetkých má rovnako rád, pretože je našim láskavým Otcom. Je dobrotivý a milujúci, sedí si kdesi privysoko hore na bielučkom obláčiku a zdá sa, že nedovídi dolu, kde sa mi pod nohami steli čierno-čierny mastný dym, páchnuci nenávisťou a zlovôľou. Spozna neho ako dve antracitové iskričky žmurkajú na mňa veľké očka mojej štvorročnej nevesty Ditušky. Ako smola čierne rozpustené vlásky korunuje zlatý venček z púpavy, pridržajúci mušelinový svadobný závoj.

Mocne držím jej drobnú spätenú dlaň, pristrojený v bielej svadobnej košeli, ktorú som uchmatol zo skrine, keď sa mama nepozerala; dáva mi ju iba do kostola, ja sa predsa dnes žením v tej nedeľnej košeli a uľúľaných trenírkach. Stojím tam naboso a spolu s Dituškou, ruka v ruke predstupujeme pred babičku. Slávnostne pomaly nám kladie dlane na hlavy, čosi ticho hovorí, nerozumiem ani slovko z mrmlania, aké v piatok podvečer počuť spoza dverí synagógy. Navliekam neveste prstienok zo stebľa púpavy a ona zasa mne, babička hovorí:

„A teraz sa pobozkajte, ale najprv sa pomodlite!“ Dituška čosi zašepce tou ich čudnou rečou, ja si neviem spomenúť na nič iné, a tak predriekam: „Anjelíčku, môj strážničku, opatruj moju dušičku...“ Babička prikyvuje: „... a neopustíte sa nikdy, kým vás.... niečo nerozdelí.“ Dituška si ma priťahuje bližšie, stúpa si na prsty, aby dočiahla, a bozkáva ma rovno na ústa a ja ju, a opäť, a opäť.

Svadobná hostina na deke v tráve pod starým gaštanom, koláčiky voňajúce vanilkou a limonáda s bazovým sirupom. Hostia prinášajú dary. Jurko nefungujúci cengáč na bicykel, Daňo nádhernú hrušku, uchmatnutú zo susedovej záhrady, Májka podáva Dituške akýsi svätý obrázok a kytičku konvaliniek, môj futbalový spoluhráč Šalo – Salomon mi núka novučičkú gumipušku. Smejeme sa, spievame, napchávame sa

koláčikmi do poslednej omrvinky a v tom virvare Dituška zo mňa nespúšťa očka, ktoré mi patria na večné veky.

Jej bledou, bledučkou sedemnásťročnou tvárou preskakuje iskra náhleho poznania. Krásna je, až dych vyráža, jej žltá šesťcípá hviezda svieti ako ten svadobný venček zlatých púpav, pri nohách ťažký batoh, na drobných pleciach preťažký metrákový mlynský kameň jedinej otázky: Prečo? Prečo? Prečo?, na ktorú nedokážem odpovedať.

Stisk a krik, a plač, a tlačienica v húfe zrážanom čoraz viac dokopy reťazou čiernych ovčiakov s tým kresťanským dvojkrížom na rukávoch. Štyria starci s dôstojnými biblickými bradami sa márne usilujú do vysokého dobytčieho vagóna bez schodíkov akosi vytrepať tučnú Schlesingerovú, u ktorej mama odjakživa kupovala nite, gombíky a všelijaké stužky. Horko-ťažko ju zdvíhajú za ovísajúci rozkysnutý zadok a nikto z označovaných žltými hviezdami sa nesmeje – iba tí chlapi v čiernom sa rehocú do popuku.

A potom už tresk dverí, za zamrežovanými vetracími okienkami husto natlačené zúfalé tváre, syčanie pary, lokomotíva ako zlý sedemhlavý drak si zhlboka odfúkne a hustý štipľavý dym sa stelie nízko ponad perón a polia ako prorocky čierne havrany z posledných pochmúrnych obrazov Van Gogha. V oknách vagóna prvej triedy chlapi hulákajú: „Kamaráti, na stráž...“ Pivové fľaše sa s treskotom rozbíjajú o koľaj, lokomotíva zahúka a vlak mizne za zákrutou. Odrazu je na stanici ticho a pusto ako v márnici, iba ja tam stojím, bez pohnutia pozerám do Dituškiných očí, strácajúcich sa v rozplývajúcom sa dyme. Tato odvracia tvár, na lícach mu poskakujú hrče svalov nad zaťatými zubami.

Odechádzame bez obzretia a bez slova, a ja márne čakám odpoveď na moje jediné: p r e č o?

Prečo?

POPOL A VIETOR

Všetko je dušičkovo čierne a sivé, pridusené pod smútočným závojom nízkych mrakov, z ktorých už-už začne mrholiť. V pribúdajúcom šere sa pomedzi hroby tmolia mlčanlivé tiene a strácajú sa v náhliacom sa súmraku, blikajúcom flitrami drobných trasľavých plamienkov. Na nízkom návrší, od cintorína oddelenom bezlistými jesennými záhradami, za starým, miestami na spadnutie nahnutým múrom, opustené, zvetrané náhrobky bez krížov a čo len jediného svetla sviečky. Pri jednom z nich nehybne stojí drobná žena celá v čiernom, ako štíhla tuja zimomravo sa chvejúca v novembrovom prítmí. Chvalabohu, ešte neprší, pomyslí si, dohoria teda kahančeky na mužovom hrobe. Dnes naň položila kyticu z jedľových halúzk a bielych chryzantém – teraz tu však stojí pred iným starým náhrobným kameňom. Prikľakne k zarastenému, takmer sa strácajúcemu kopčeku hlíny, v tráve vyšklbne drobnú okolicu, doprostred zastokne jedinú sviečku a drobný plamienok chráni dlaňami, kým sa jasne nerozhorí. Pri jej mihotavom svetielku v rýchle pribúdajúcej sivosti predvečera do kameňa vyrytý nápis zostáva sotva čitateľný:

ESTER WOHLSTEINOVÁ

2. 5. 1918 – 2. 5. 1936

Nič iné, ani len slovko, nijaké posolstvo, ktoré by zostalo za osemnásťročným životom.

Predtým, kým žil muž, nebolo ani pomyslenia, že by čo len slovom pripomenula ten deň, kedy pochovali mladučkú Estiku Wohlsteinovú. Donaha ju vyzliekli, jej hodvábné dievčenské telo natreli voňavými masťami a záranky, sotva začali blednúť hviezdy, zavinuli do bielej plachty a na jednoducho zhlobených márach náhlivo vyniesli z rodičovského domu. Bez plaču a bez modlitby ju uložili do čerstvo vykopaného hrobu a nadeň postavili prostý pomníček s menom a dvomi dátumami, vyrytými do pieskovca. Sotva chvíľku tam postáli, zuby zaťaté, len-len že im čelúste nepopraskali pod ukrutnou ťarchou bolesti. Potom mlčky odišli a už sa k tomu náhrobku nevrátili. Nikdy viac a ani jeden z nich.

Sama si sem trúfla až po tom, čo pochovala muža, aby konečne na vlastné oči videla náhrobný kameň so svojím menom a dátumom, v ktorom ona, Ester Wohlsteinová, zaživa zomrela do nenávratného zabudnutia .Stojí tu skoro potme nad plamienkom jedinej sviečky, ktorý trasľavo osvetľuje na polstoročie mlčania zakliatu temnú jaskyňu. Z jej samého dna v tomto sychravom novembrovom prítmí vyliezajú drobné čierne hady spomienok.

DENNÍK ESTER W., strana 11:

„Opäť si tak nedočkavo sadám a píšem, pretože sa bojím, že ak to zo seba nedostanem von, pukne mi srdce ako mydlová bublina. Dnes sa ma prvýkrát dotkol a doteraz sa celá trasiem, akoby som stále bola v kontakte s veľmi vysokým napätím a nie s jeho habkavo nesmelou – a predsa neústupčivou rukou. Mám sedemnášť a ľúbim – ach, ľúbim, a ako! A nikto nesmie nič ani len tušiť, pretože, čo sa medzi nami dvomi rozhára ako plameň v suchom pšeničnom poli, už nikdy nezhasne. Je to rúhavá opovážlivosť, ktorú Boh raz musí potrestať – môj, aj ten jeho.

Je taký krásny, vysoký a sošný ako starozákonný Dávid s prakom v ruke, kučeravé, takmer čierne vlasy, oči ako uhol' – a hovorí, že ma ľúbi. Práve on – a práve mňa! Včera som sa po kúpaní dlho prezerala v zrkadle a bolo mi do plaču. Pliecka úzke, drobná som, siaham mu sotva po pazuchy, mamine sivé oči; po nej som v našom rode nezvyčajná plavovláska – a tvár, no, nie som škrata, i prsia mám pekné, ani drobné, ani priveľké ako dojka. Keď som tam stála nahá a šúchala sa drsným uterákom, pripomenula som si jeho jemnú dlaň a v tej chvíli mi stuhli bradavky, až to bolelo. Kričím i šepcem si jeho meno, ktoré v týchto riadkoch zostane nevysloviteľné, s ním vstávam i zobúdzam sa, jem i chodím, žehlím a vyšívam, neodpovedám mame na us tráchané otázky: čo ti je, mačiatko moje, inak mi ani nepovie, no ja ju nepočujem, pretože vnímam iba jeho meno, zaspávam s ním a oddávam sa mu v nehanebných snoch, s ktorými sa mu nikdy nepriznám!“

Váhavo odchádza od náhrobku s vlastným menom k čerstvo postavenému múriku. Tehla Dachau, tehla Osvienčim, Treblinka, Terezín, Bergen Belsen, Buchenwald... do čiernej mramorovej tabule vyrytých 214 mien, na samom konci zoznamu

Wohlstein Jakob, nar. 1876

Wohlsteinová Chanum, nar. 1878

Wohlstein Baruch, nar. 1899

Wohlsteinová Gréta, nar. 1900, a jedenásta v poradí

Wohlsteinová Rose, nar. 1940.

Iba roky narodenia – nikto nepozná ráno, v ktorom naposledy videli vychádzať slnko a nedosvedčí, do ktorej vápennej jamy ich na kostru vychudnuté mŕtvoly zhrnul americký buldozér. Nič nezostalo z rodu Wohlsteinovcov, rozkonáreného ako starý céder s koreňmi hlboko zapustenými v skalách Hebronu, prežila len ona, jedna jediná. Stojí tu drobná, schúlená do seba v šere a chlade, krehké starecké plecia zohnuté pod ťarchou rokov, prežitých medzi dvomi spaľujúcimi plameňmi. Kľaká si k mramorovej tabuli, ako slepec vkladá prsty do plytkých rýh, zapaluje poslednú sviecu a v jej trasľavom mihotaní slabikuje mená tých, ktorí ju tak dávno zaživa pochovali do hrobu, a potom ich popol rozviali vetry na všetky strany široširej poľskej zeme.

DENNÍK ESTER W., strana 47:

„V nekonečných nociach mojej samoty dopisujem scenár nesku-
točného sna, ktorý sa ustavične vracia, a privádza ma na samý kraj
prepadlísk môjho rozfranforcovaného vnútra, v ktorom všetko stone
a plače, a spieva si zároveň v neistom očakávaní, v ktorom už-už
postfham za sebou posledné mosty. Iba tento denník som si stihla vziať,
a na sebe šaty, svetrík, pančuchy, topánky, i to len „robotnodenné“,
a hrebeň – zabudla som na zrkadlo, akoby som v ňom chcela zanechať
komusi aspoň svoj odraz.

Prisahala som, predsa, pred tvojou neznámou tvárou, ó, mocný
Adonai, že budem iba jeho a on bude len môj, prvý a posledný, a jediný!
Osemnásť som mala práve po polnoci, no z domu som odišla za bieleho
dňa, tak naľahko, akoby som iba odbehla ku Grünovi po kilo múky na
macesy.

Čakal ma v parčíku na námestí a zaviedol ma rovno na faru. Láskavý
pán farár sa ma len vypytoval, či som sa rozhodla naozaj z úprimnej

lásky, či vydržím všetky tie protivenstvá, ktoré ma čakajú, a budem schopná prijať jediného pravého Boha. Toho záhadného Ježiša, v ktorého verí môj milovaný. Prikývla som, potom taxík čierny ako pohrebný voz vošiel do farského dvora, usadili ma, zatiahli záclonky a nikto nevidel, kam ma odvážajú.

Už rok som ukrytá za mrežami kláštora – a je mi preťažko. Učia ma variť, piecť, upratovať, stať sa dobrou kresťanskou, manželkou toho, ktorého tak milujem. Natoľko, že som sa napokon odvrátila od všemocného, kruto láskavého Adonaia a prijala vieru v Krista, ktorého vraj moji praprapradkovia odsúdili k potupnej smrti na kríži, a jeho zúbožený obraz s trnistou korunou na hlave tu vidím, kamkoľvek sa pohnem. Neviem, či v neho vôbec verím, on je však kľúčom k môjmu šťastiu, ktoré na mňa čaká tam vonku.

Krstnou mamou mi bola predstavená kláštora, sestra Ignácia. Srdce má plné dobroty, no nenahradí mamu dieťaťu, ktoré sama neporodila, a nikdy neprecíti, aké je to stratiť a do hrobu večného zabudnutia uložiť svoje milované osemnásťročné mačiatko.

Dnes ráno v kaplnke, v ktorej som prekláčala dlhé hodiny v modlitbách, slovám ktorých nie a nie rozumieť, ja, Ester Wohlsteinová, stanem sa Terezou Sitárovou, ženou môjho milovaného a budúcou matkou detí, ktoré mu porodím.

Otče náš, ktorý si na nebesiach... staň sa vôľa Tvoja...!“

V tej chvíli, keď Terezka stála pred oltárom svojho nového Boha, a povedala: „Áno, a ani smrť nás nerozdelí!“, ešte nevedela, že pre kohosi už dávno nežije. V drsnom bielom nesvadobnom rúchu bez závoja spustili ju do hrobu a na navršenu hromadu hliny nepoložili jediný kvet.

Terezka Sitárová však práve teraz potrebovala mať pri sebe nie sestru Ignáciu, ale mamu, v ktorej láskavom objatí by sa mohla vyžalovať, ako ju vo svadobnej noci jej milovaný tak bezohľadne, nedočkavo pretrhol, že kričala od bolesti, a nestaral sa, že vydesene márne čaká na zázrak vyvrcholenia vo vzájomnom odovzdaní sa, výbuch šťastia a iba

tušenej rozkoše. Preplakala celú noc, bral si ju každú chvíľu ako pohár vína, ktoré jej čoraz viac trpklo na jazyku, a on ju len tíšil: „Mám ťa rád, mám ťa veľmi rád!“

O necelý rok porodila syna, krásneho sivookého anjelika, držala ho v náručí prisatého k naliatemu prsníku a ponad zlatovlasú hlavičku, voňajúcu mliekom, pozerala do kamennej neprajnej tváre svokry, v ktorej po deväť mesiacov čítala jedinú otázku: Nebude mať ten pankhart zahnuté nosisko ako jeho židovský dedo, šmatľavý Baruch Wohlstein?

A potom dni vlečúce sa vo všednej samozrejmosti nekončiaceho kolotoča: kuchyňa, kosto-a jediné dieťa. Noci, v ktorých si ju muž užíval s navyknutou samozrejmou namiesto tablety, po ktorej hneď zaspal, a nestaral sa, či zaspí aj ona.

DENNÍK ESTER W., strana 79:

„Muž netrpezlivo postáva pred domom na nezvyčajne prázdnej ulici, a ja som sa od rána pustila do veľkého upratovania – kým ešte vládzem. Poumývala som okná, vyprášila pokrovce, vydrhla dlážky, prach poutierala, nohy opuchnuté do neforemnosti si už ani necítim, ale robím a nesmiem prestať, lebo keď budem mať prázdne ruky, začnem myslieť – a plakať, a keď muž čosi postrehne, bude zle.“

Ulica stíchla, pes nezaštekne, iba čo holuby prebrnknu zo strechy na strechu a v tom hustom nezvyčajnom tichu odrazu such-šuch-šuch, podrážky šuchocú po hrboľatej dlažbe. Pridfžam si už poriadne vypuklé brucho, schodík po schodíku sa na boľavých nohách opatrne štvoram na povalu, nadvihnem škridľu, i druhú – a dívam sa.

Idú, všetci do jedného idú, už pár dni sa o tom hovorilo u mäsiara, na trhovisku a šeptom i v kostole. Označení žltou Dávidovou hviezdou ako morovým znamením, vlečú sa, ukrutne pomaly, starecky, v rukách kufre, škatule, na chrbtoch batohy – a v náručí deti. Susedia, známi, kamarátky zo školy, ktoré sa neuveriteľne zmenili, zostarli, neusmievajú sa, neklebetia si dôvernôstky o deťoch, o tom čo navariť na šábes.

Dieťaťko pod mojím srdcom sa pripomenulo tak náhle a nečakane, až

som sa strhla. Zdvihla som oči a pozerala rovno do tváre deda Jakoba, o stáročia ostarnutej, starozákonnej, bradatej, s mohutnými rozstrapatenými pajesmi. Vedľa neho sa ako slepec potkýna starká Chanum, jej ruku drží, božemôj; maličké sa vo mne ozýva, akoby aj ono videlo moju neskutočne dobiela osivenú mamu. Za ňou zachmúrene gániaci otec, bratia Salomon a Mojše, ich ženy Ruth a bezdetná Gizela, čierna ovca plodnej rodiny Wohlsteinovcov. A všetky deti, malý Dávidko, len o pár dní starší ako môj Petrik, a ostatní – nikto z rodu nechýba. Iba ja nie som s nimi, nie som predsa Židovka Wohlsteinová, ale veriacca kresťanka Tereza Sitárová, čo chodí do kostola, na spoveď i sväté prijímanie.

Idú, idú ticho, bez protestu, do zeme sa pozerajú, len aby nevideli môjho muža, ktorý jediný tam stojí na celkom prázdnej ulici a škodoradostne sa im vyšciera do tvári. Každých desať krokov chlap v čiernom so svätým dvojkřížom na rukáve – a s puškou nachystanou k výstrelu. Na stanici už čaká súprava vagónov pre dobytok a odvezie ich kamsi ďaleko. Vraj do Poľska, aby si tam našli nový domov, vybudovali živnosti, deti vystrájali do školy, ak si ju, pravda, sami postavია – a to všetko s tým, čo vlečú v tridsaťkilových batohoch, v tomto šuchotavom pohybe ťažších ako mlynské kamene.

Tato si dozaista nesie meter, kriedu, ihly, nite a nožnice, pretože odjakživa na svete bola nielen chudoba, ale aj fajnovšia smotánka, ktorá bude potrebovať vychýreného pánskeho krajčira Barucha Wohlsteina. Oblek na svadbu, i kresťanským chalanom na prvé prijímanie, alebo confirmáciu. Nie, tato sa ani v tom Poľsku nestratí, napokon donedávna u neho šili aj páni gardisti. Potom, čo na bránu, pred ktorou som sa hrávala, namaľovali písmená JUDE! ŽIDOVSKÁ SVIŇA!, všetci prestali chodiť, ešte aj starí zákazníci.

Zástup sa mi stráca z očí, hrčí sa dohromady, človek tesnejšie k tomu druhému, akoby si privykali na stisk v dobytčích vagónoch, čo na nich čakajú na konci dnešného krátkeho putovania. V hustnúcom hemžení napokon mizne i dôstojná sivá hlava najstaršieho z wohlsteinovského rodu. Šuch-šuch-šuch, bez slov a výkrikov, a plaču, ako búrka bez

hromobitia ticho hučí kamenným mlčiacim korytom medzi domami, v ktorých sa narodili, odvádzajúcim poddajný a mlieky ľudský odpad kamsi do stoky nenávratna.“

Šuch-šuch-šuch, známe tváre sa strácajú za ohybom spomienok, klop-klop-klop, prvé veľké kvapky dažďa sa začínajú trúsť z nízkej a tmavej oblohy novembrového podvečera. Terézia Sitárová sa pod jej temnou klenbou chúli a pred očami má prorocky čierny mastný dym, stelúci sa z komína dýchavičnej lokomotívy na čele vagónov, do ktorých pred toľkými rokmi nahnali žltou označovaný ľudský dobytok.

Zimomravo sa strasie, knôť sviečky začína prskať, no nemá ho čím zaštitíť, aby dohorel až do konca, do samého prázdneho dna ničoty tak ako spomienky, ktoré pália a blkocú, nech ich odvracia od seba, ako len chce.

DENNÍK ESTER W., strana 126:

„Bože, v pokore kľačím pred Tvojím oltárom, pretože som verila v Tvoju láskavosť a dúfala som, že sa staneš mojím Otcom, ktorý ma ochráni a podoprie, keď už budem bezvládne padať. Najbližších som zo srdca povytŕhala, na vlastných pleciach niesla ich prekliatie, no Ty si mi ruku nepodal a iba si sa ľahostajne prizeral, ako sa potácam pod tým preťažkým bremenom.

Mužova rodina ma za svoju nikdy neprijala, pre nich som naveky zostala židul'a, ktorá im pobosorovala syna. Jeho veľká láska, kedysi vybásnená toľkými nežnými slovami, urobila však zo mňa iba matrac poruke na okamžité použitie. Pri ňom som vlastne nikdy nespoznala vyvrcholenie úplného splynutia, nestaral sa, čo pri tom cítim ja, len čo si prišiel na svoje, v okamihu zaspal. Bez bozku, bez pohladenia, bez jediného slovíčka, na ktoré som čakala, s očami vytreštenými do tmy, až kým nezačalo svitať a neprebudila ho žiadostivosť, ktorú rýchle vycedil ako pohár vína – neraz s prvou cigaretou v ruke, ktorej popol trúsil na moju nahotu.

Syna som vypiplala, vlastným telom zohrievala, v chorobách tíšila za

nocí bez prižmúrenia oka – a predsa mi ho po kúštičkoch bral, až kým si ho celkom neprisvojil. Zo mňa zostal iba kuchynský tieň, ktorý spoľahlivo a načas navarí, upečie, operie a vyžehlí, uprace a vyčistí. Slúžka v dome, slúžka pri stole, slúžka v posteli. Na moje včerajšie narodeniny si nikto nespomenul. Upiekla som tortu, obyčajnú orechovú, bez cifrovanej päťdesiatky. Muž len zavrčal, či máme dosť na také zbytočné maškrtky, potom na posedenie zjedol takmer polovičku a zvyškom toľko vynukoval syna, že sa mi sotva čo ušlo. Napokon vlastne ani nebolo čo oslavovať, otupela som už, k ničomu som sa nechcela vracieť či ľutovať a nad omrvinkami torty som si pripomenula iba jediné „ak!“

Áno, ak by som nebola stratila to druhé dieťa! Doktor však povedal, že sa naozaj nedalo nič robiť, sama som vraj pri tom mohla zomrieť. Ako vždy zradili ma obaja moji Bohovia. Ten nový dopustil, aby som prežila ja a nie moje dieťaťko – Adonai, ktorého som odvrhla, pomstivo nechal rozhodovať toho druhého.

Schádzala som vtedy z povaly, z ktorej som sa pozerala, ako žilou ulice pod mojimi nohami odteká všetka krv z rozkonáreného rodu tých, pre ktorých som kedysi bývala milovaným mačiatkom- Eštikou. Na predposlednom schode sa mi znevrady zakrútila hlava, bez výkriku som padala kamsi do tmy, celkom nič som necítila a prebrala som sa, až keď ma muž zdvíhal z mláky krvi. Stratila som dievčatko pry, ako som ho mala. Krásnu, drobulinkú hračku s vláskami čiernymi ani žúžoľ mi ukázali, keď už bolo po všetkom.

Môj muž tam pod schodami pochopil, na čo som sa z povaly pozerala. Znenávidel ma a vinil zo smrti nie môjho, ale iba jeho dievčatka. A tou chladnou, za chladné slová pozakrývanou nenávisťou po krôčikoch nainfikoval aj nášho syna, ktorý sa mi celkom odcudzil. Zostala mi len ustavične dohasínajúca iskrička nádejí, že raz všetka tá nenávisť napokon utíchne, zovšednie a obnosí sa v iných každodenných starostiach, že sa dočkám detí môjho jediného syna, a potom... aspoň v nich...!“

Na kostolnej veži odbilo šesť tak nečakane, že sa Terézia Sitárová strhla, akoby jej ktosi nad hlavou vystrelil. Odchádzala šmatľavo, ešteže

cestičky na cintoríne nedávno posypali štrkom a ako-tak videla, kam stúpiť. Dve svätojánske mušky sviečok uzimene na ňu žmurkali a posielali ju preč. Pomaličky sa ponárala do bezbrehej temnoty, tichej a pustej bez ľudí, ktorí už dávno poodchádzali z cintorína a čoraz neodbytnjšie sa ako boľavá rana pred ňou roztvárala stránka, na nej roztrasené, miestami od slz rozmazané a skoro nečitateľné písmo.

DENNÍK ESTER W., strana 155:

„Predseda senátu sa pýta: ‚Prečo ste to urobili?‘ a môj jediný vnuk neodpovedá. Mlčia aj tí šiesti, ktorých spolu s ním obžaloba viní, že v noci na štrnásteho marca úmyselne zhanobili pamiatku mŕtvych na židovskom cintoríne. Poprevalovali náhrobky a sprejom postriekali mramorovú tabuľu obetí z koncentrákov. Pomníky, ktoré sa im nepodarilo vyvrátiť, poznačili hákovými krížmi a vyšpinili sa na ne. Marcovú noc si nevybrali náhodne, pretože dedovia nejedného z nich im iste rozprávali tú peknú rozprávku o pekných rokoch mladosti, v ktorých si vyspevovali: ‚Rež a rúbaj do krve...!‘

Sedím na kraji poslednej lavice v preplnenej súdnej sieni. Z mladých úst chlapcov s dohola ostrihanými hlavami neveriacky počúvam slová o nenávisti a pohrdaní, o ktorých som si naivne myslela, že sú už dávno nevyšloviteľné. A reči obhajcov o nezrelej mladosti, o nerozvážnom pubertálnom frajerstve a potrebe vybúriť sa bez toho, aby vedeli, čo vlastne robia. A bezočivo suverénne odpovede obžalovaných: ‚Čo sa mi môže stať, trhnite si všetci nohou!‘

Vari pred rokom, po akýchsi klebetách, ktorých omrviny sa mi dostali do uší, opýtala som sa syna: ‚Povedal si vôbec môjmu vnukovi, že jeho babička bola Židovka?‘ Iba odmietavo kývol hlavou a zabil ma tromi slovami: ‚Habil by sa!‘ Potom nešikovne zahováral: ‚Pravdaže iba medzi kamarátmi z party!‘

Teraz zdesene počúvam otázku: ‚Obžalovaný, jeden z náhrobkov, ktorý ste pošpinili, patril Ester Wohlsteinovej. Pripúšťam, bola tma, o nápisy na pomníkoch ste sa iste nestarali, no predsa sa vás opýtam, či vám to meno nič nehovorí?‘

Vnuk tam stojí, vyzývavo sa vyškiera do tváří mužov a žien v čiernych talároch, mykne plecom, čo ja viem, kašlem na to!

„Vy ste si nevšimli, obžalovaný, že rúcate náhrobok vašej vlastnej starej mamy?“ žalobca už kričí. V sále zahučalo, nakrátko ostrihané hlavy sa mrvia a obracajú sa jedna ku druhej.

„Čože?“ jachce môj vnuk, nijako nechce veriť tomu, čo tu počuje, kým ho o operadlo lavice nepribije salva slov.

„Áno, obžalovaný, vašej židovskej babičky Ester Wohlsteinovej, ktorá sa v roku 1937 vydala za vášho dedka Petra Sitára a porodila vášho otca, Sitára mladšieho! Tam sedí...“ sála znehybnela v hustnúcom tichu, v ktorom bolo počuť bzukot muchy narážajúcej na sklo okna: „...vaša babička, Terézia Sitárová, za slobodna Ester Wohlsteinová... nikto z jej najbližšieho príbuzenstva, spolu jedenásť ľudí... sa nevrátil z koncentráku v Osvienčime!“

Vnuk biely ako papier ma po chvíli nepričetnými očami našiel tam celkom vzadu a prichrípnuto šepol iba: „Babi... je to... pravda?“

Popamäti odomkne dvere do predsieni, vyzlečie čierny kabát, navlhnutý novembrovým chladom, ruky položí na horúci radiátor. Čo sa len naumárala, kým ju presvedčili, že lepšia bude pre ňu manzardka v bytovke, ako samota vo veľkom prázdnom dome. Napokon unavene prikývla, v tejto krypte cudzích studených panelákových stien, medzi ktoré sa vmestila len hĺbka starých, dôverne známych vecí, iste požije sotva pár mesiacov – a bude po všetkom trápení.

Medzi skrehnutými kostnatými prstami drží šálku, z ktorej roky dávno zotreli veselé kvety nezábudiek, vdychuje sladkú vôňu pariaceho sa lipového čaju a uchlipkáva ho po drobných dúškoch. Počká, kým sa teplo nerozleje do riečiska starecky splasnutých žíl. V kredenci pohľadá okuliare s najlacnejším rámom, aký dávajú na „krankasu“, potom zo skrine spod štôšika pedantne poukladanej bielizne vyberie hrubý zošit v ohmatanej koženej väzbe. Sadá za kuchynský stôl, kde má najlepšie svetlo, pred očami stranu, na ktorej zápis končí. Do nočného ticha z posled-

ného riadku opäť na ňu kričí vnukova ohromená otázka: „Babi... je to pravda?“ Namiesto prikývnutia sa vtedy prekoprcala z lavice v súdnej sieni kamsi do rozvírenej tmy a spamätala sa až v bielej nemocničnej posteli.

Odvtedy už nezapísala ani jediné slovo.

Teraz v prstoch nerozhodne obracia starodávne plniace pero, aké dnes už ani nepredávajú, a napokon ho kladie na troška zažltnutú poslednú stránku. Bezradne sa obzerá po byte, od starej kanapy po príborník, v ktorom sa ligoce sklo a svadobný porcelán, opatrovaný iba pre parádu. Všetko jej tu čosi nástojčivo pripomína .Staré fotografie, záclony, vyšívaný vankúšik, chudorľavý fikus, zimomravo nachýlený k sivým rebrám radiátora, ktorého sálavé teplo sa jej takmer hmatateľne dotýka. Hreje, a veru fajn, ale predsa len je to iba kus horúceho plechu, ktorý nemá dušu, tajomne nepukoce, do tmy neiskrí, plamienkami nekreslí čudesné rozprávkové príznaky na sietnici doširoka roztvorených detských očí.

Teraz ich má na tuho privreté – a sedí pri starom, pre početnú wohlsteinovskú rodinu akurátnom sporáku, schúlená pri nohách babičky Chanum, ktorá sa svojmu mačiatku prstami premáva vo vlásokoch, a do praskania pahreby a mihotania plameňov za poodchýlenými dvierkami rozpráva starozákonné legendy.

Terézia Sitárová podriemkava za stolom v nočnom osamotení, pustejšom ako novembrové oraniská. V ňom ticho pohasínajú posledné slabiky obyčajného ľudského príbehu, ktorý nikto nebude rozprávať vnúčatám pred spaním v pokojnej čiernej hodinke.

Zostáva už len to posledné. Zažltnuté papierové haraburdy vyblednutých spomienok položiť na žeravé uhlíky, kutáčom ich postrčiť do prostred plameňov a pozerat' sa, ako sa list za listom skrúca, hnedne, vzbĺkne, napokon osvie a rozpadne sa na popol. Vietor ho roznesie ďaleko, až nad širšie poľské roviny, tam sa jeho drobušské sivé páperie roztratí medzi myriadami popolov iných zápalných obetí a splynie s nimi.

Kedysi vraj víchor zdvihol piesky Sahary ponad more a potom v Alpách padal červený sneh ako krvavé božie znamenie.

Ibaže popol je sivý – stačí fúknuť a stratí sa v zabúdaní.